

مذاکرات پوتین و ترامپ درمجارستان چگونه خواهد بود؟

مهره‌های شطرنج بوداپست

سیدمهدی طالبی

پژوهشگر حوزه بین‌الملل

رؤسای جمهور آمریکا و روسیه قرار است به‌زودی در شهر بوداپست، پایتخت مجارستان با یکدیگر دیدار کنند. واسطه این دیدار «ویکتور اوربان»، نخست‌وزیر مجارستان است. اوربان که متعلق به جریان راست افراطی است روابط نزدیکی با واشنگتن و مسکو دارد.

نخست‌وزیر مجارستان پیش از آنکه ترامپ روی کار بیاید شعارهایی هم‌سو با او در مخالفت با جنگ اوکراین و حمایت مالی از این کشور سر می‌داد و یکی از حامیان بازگشت وی به کاخ سفید بود.

اعتراض مجارستان به تحریم‌ها علیه روسیه و اصرار بر تداوم واردات انرژی از این کشور باعث شده تا بوداپست روابط مناسبی با مسکو داشته باشد.

در این میان هردو کشور درحال ایجاد آمادگی و بازآرایی کارت‌ها برای مذاکره هستند. روس‌ها تحرکات خود علیه غرب را از طریق به پرواز درآوردن پهپادهای ناشناس در کشورهای اروپایی و نقض حریم هوایی اعضای ناتو در شرق قاره سبزی به وسیله جنگنده‌ها افزایش داده‌اند و در سوی دیگر آمریکا درحال بررسی ارسال موشک‌های کروز میان‌برد توماهاک به اوکراین است.

ترامپ به همین منظور اخیراً میزبان «ولادیمیر زلنسکی»، رئیس‌جمهور اوکراین در کاخ سفید بود و پیش از آن نیز با پوتین به‌صورت تلفنی گفت‌وگو کرد. همین مانور نیز برای رئیس‌جمهور آمریکا سودآور بود به گونه‌ای که پس از گفت‌وگو با همتای روس خود در جریان کنفرانس مطبوعاتی مشترک با زلنسکی، اعلام کرد کشورش به موشک‌های توماهاک نیاز دارد و نمی‌تواند به سرعت آن‌ها را در اختیار اوکراین قرار دهد.

چرا روسیه نشانه‌هایی از توسعه‌دگریری نشان می‌دهد؟

آمریکا وضعیت جنگ اوکراین را تغییر داده است تا این جنگ دیگر شامل هزینه‌های اقتصادی برای واشنگتن نباشد. ترامپ اختصاص کمک‌های مستقیم به اوکراین را متوقف کرد و در ازای آن تأکید داشت که اگر دولت‌های اروپایی خواهان حمایت از اوکراین هستند، باید پول سلاح‌ها را پرداخت کنند. در رویه جدید، دولت‌های اروپایی از آمریکا سلاح خریده و به اوکراین اختصاص می‌دهند. در چنین شرایطی واشنگتن نه تنها برای کمک مستقیم پولی از دست نمی‌دهد، بلکه سودهای کلانی کسب می‌کند. از این رو آمریکا نباید تمایلی به پایان جنگ داشته باشد مگر آنکه روس‌ها تهدیدی مبنی بر توسعه دگریری ایجاد کنند.

کارت‌های بازی روسیه

مسکو برای حاضر شدن در میز مذاکره کارت‌های مهمی دارد که در صورت بازی هوشمندانه می‌تواند امتیازات مهمی دریافت کند.

گسترش و ادامه جنگ

روسیه با افزایش تولید سلاح و مهمات، ارزان‌سازی و فراخوان‌های نظامی درحال ایجاد ارتشی است که فراتر از اوکراین می‌تواند اروپا را به چالش بکشد. روس‌ها در حال حاضر ۷۰۰ هزار سرباز در اوکراین دارند و درحال تلاش برای زمینه‌سازی جهت افزایش این تعداد در ۲ میلیون نفر هستند. بنابر این گسترش جنگ به فراتر از اوکراین یا ادامه طولانی مدت جنگ در این کشور یک کارت معامله برای روس‌هاست.

تنظیم همکاری با شرق

کارت معامله دیگر روس‌ها، افزایش همکاری با شرق است. روسیه می‌تواند در ازای تنظیم نزدیکی و عمق روابط خود با چین و ایران، از غرب امتیازگیری کند. به عبارتی دیگر اگر آمریکا در برابر منافع روسیه در شرق اروپا سنگ‌اندازی کند، روس‌ها نیز به طور متقابل در برابر واشنگتن در شرق و غرب آسیا مانع تراشی می‌کنند.

سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری اقتصادی روسیه از درآمدهای انرژی و منابع معدنی‌اش در غرب یک گزینه مهم است. از ایسن رورنیس صندوق سرمایه‌گذاری دولتی روسیه در مذاکرات با هیئت آمریکایی همواره حضور داشته است. روس‌ها قادرند صدها میلیارد دلار در آمریکا سرمایه‌گذاری کنند که متمرکز کردن این سرمایه‌ها بر فعالیت مشترک با امپراتوری اقتصادی ترامپ می‌تواند به تثبیت جایگاه خانواده او در ساختار اقتصادی و سیاسی آمریکا منجر شود.

امتیاز استخراج

پس از موفقیت نسبی ترامپ برای کسب امتیاز استخراج منابع معدنی اوکراین، این سیاست توسعه یافت و در پاکستان نیز به انجام رسید.

از این رو روس‌ها نیز قصد دارند دورنمایی از ارانه مجوز است استخراج منابع بسازند تا واشنگتن را تحریک به همکاری با خود سازند. ارزش منابع طبیعی روسیه به ۷۵ تریلیون دلار می‌رسد و این کشور جایگاه نخست جهان را در اختیار دارد. این در حالی است که آمریکا در رتبه دوم جدول دارای منابع طبیعی به ارزش ۴۵ تریلیون دلار است.

منابع و فلزات کمیاب

منابع و فلزات کمیاب در جهان از نظر معادن، استخراج و فراوری عمدتاً در انحصار چین قرار دارد. ایسن ابزار برای یکن کارآمد بوده و چینی‌ها از آن برای مبارزه در جنگ اقتصادی با واشنگتن استفاده

می‌کنند. اگر آمریکا بخواهد با چین در این زمینه هم‌اوردی کند، نیازمند تسلط بر روسیه یا جلب همکاری این کشور است.

کارت‌های بازی آمریکا

آمریکا کارت‌های بازی مؤثری در اختیار دارد، اما این کارت‌ها به اندازه‌ای نیستند که بتوانند باعث برتری کامل بر روسیه شوند.

ارانه سلاح‌های خاص

ارانه سلاح‌های خاص در هر مرحله متفاوت است. پیش از این دعوا در سلاح‌های خاص بر سر ارانه راکت‌های دقیق هیمارس و موشک‌های کروز طوفان بود که بردی زیر ۵۰۰ کیلومتر داشتند. اجازه استفاده از این سلاح‌ها نیز به خاک اوکراین محدود می‌شد. این موشک‌ها در عملیات‌های مناقشه برانگیز، تنها شبه‌جزیره کریمه را هدف قرار گرفتند که روسیه آن را در سال ۲۰۱۴ به خاک خود الحاق کرده بود. امروز بحث سلاح خاص بر موشک کروز توماهاک با برد ۲۵۰۰ کیلومتر متمرکز است. اگر این موشک‌ها در اختیار اوکراین قرار گیرند، دیگر استفاده از آن‌ها به داخل خاک اوکراین محدود نخواهد بود زیرا این اقدام با توجه به برد بالای موشک بی‌معناست. موضوع ارانه سلاح‌های خاص البته مختص اوکراین نیست بلکه آمریکا با تشدید ارانه سلاح‌های ویژه به اعضای ناتو در شرق اروپا، می‌تواند کمر بند امنیتی و نظامی به دور روسیه را تقویت کند.

افزایش تحریم‌ها

احتمال دارد افزایش تحریم‌ها علیه روسیه از این پس دیگر تأثیر کلانی بر وضعیت این کشور نگذارند، اما برای زمان توافق مهم هستند. آمریکا به میزانی که تحریم‌ها بیشتر باشند، امتیازات بیشتری طلب خواهد کرد. از این رو هر چه زمان می‌گذرد و بر تعداد تحریم‌ها افزوده می‌شود، یک معنایش تقویت اهرم آمریکا در مذاکرات خواهد بود.

جنگ دیپلماتیک و حقوقی

تا پیش از آنکه صهیونیست‌ها غزه را ویران کنند، فشارهای دیپلماتیک و حقوقی علیه روسیه در اوج بودند. با این حال جنایت‌ها در غزه نه تنها تل آویو را کانون منازعات در ایسن موضوعات قرار داد بلکه مشروعیت فشارها بر روسیه را نیز زیر سؤال برد. این اهرم فرسوده شده اما همچنان وجود دارد.

فشار بر انرژی روسیه

پرونده فشار بر انرژی روسیه یک موضوع بسیار مهم است. از این رو نیازمند بررسی جداگانه‌ای است. ترامپ در بازار انرژی نه فقط برای تضعیف اقتصاد روسیه، بلکه بیشتر برای بازار یابی برای نفت و گاز خود درصدد حذف روس‌هاست. نفت و گاز شیل آمریکا مشکلاتی دارند؛

تکنوکرات وفادار کرم‌لین، چگونه الگوی جدیدی از مدیریت جنگ و اقتصاد را در روسیه پیاده کرده است؟

معمار اقتصاد جنگ روسیه

عباس یزدانی

پژوهشگر مرکز رشد دانشگاه امام صادق(ع)

سه سال پس از آغاز جنگ روسیه و اوکراین، روسیه وارد مرحله‌ای از «اقتصاد در وضعیت جنگ بلندمدت» شده است؛ مر حله‌ای که در آن بودجه، صنعت و سیاست مالی کشور در خدمت اهداف نظامی بازآرایی شده‌اند. در چنین وضعیتی، ولادیمیر پوتین چهره‌ای غیر منتظره را به رأس وزارت دفاع فرستاد. آندری بلوسف، اقتصاددانی با پیشینه‌ای در اقتصاد، سایبرنتیک و مدیریت کلان. مأموریت او روشن است؛ فرماندهی اقتصادی جنگ، هماهنگی میان نهادهای پراکنده و تبدیل اقتصاد روسیه به ماشینی منسجم برای تداوم نبرد.

اقتصاد در سایه جنگ

سه سال از جنگ روسیه و اوکراین می‌گذرد و اقتصاد این کشور بیش از هر زمان دیگری با الزامات میدان نبرد مواجه شده است. «اقتصاد بسیج‌شده» دیگر صرفاً یک مفهوم تئوریک نیست؛ بلکه واقعیتی است که بر بودجه، صنعت و سیاست اجتماعی روسیه سایه انداخته است. افزایش چشمگیر هزینه‌های دفاعی، تغییر خطوط تولید صنعتی، کنترل دولت بر سود شرکت‌های بزرگ و تشدید سیاست جایگزینی واردات، تصویری از اقتصادی ترسیم می‌کند که همه ظرفیت‌هایش در خدمت جنگ قرار گرفته است (CSIS, 2024).

در چنین شرایطی ولادیمیر پوتین تصمیمی بی‌سابقه گرفت؛ سپردن وزارت دفاع به‌دست یک اقتصاددان. انتصاب آندری بلوسف، تکنوکرات وفادار کرملین نه‌تنها جابه‌جایی یک وزیر بلکه نشانه تغییر استراتژی بود؛ جایی که مدیریت منابع و فرماندهی اقتصادی به‌اندازه عملیات میدانی اهمیت می‌یابد (CEPA, 2024).

بلوسف؛ تکنوکراتی در خدمت کرم‌لین

آندری رمویچ بلوسف متولد ۱۹۵۹ در مسکو یکی از معدود اقتصاددانانی است که از ابتدای دهه ۲۰۰۰ در بالاترین سطوح تصمیم‌سازی روسیه حضور داشته است. تحصیلات او در حوزه اقتصاد و سایبرنتیک آ بود؛ شاخه‌ای میان‌رشته‌ای که بر مدل‌سازی و تحلیل سیستم‌های پیچیده تمرکز دارد. این پیشینه، او را در میان نخبگان روسیه به «اقتصاددان مدیر منابع» مشهور کرده است. بلوسف سابقه‌ای طولانی در سمت‌های اقتصادی کلان دارد؛ وزیر توسعه اقتصادی (۲۰۱۲)، مشاور اقتصادی رئیس‌جمهور (۲۰۲۰–۲۰۱۳) و معاون

نه به دعوای تاریخ مصرف دار

ادامه از صفحه یک

گام دوم تشخیص اولویت‌هاست. در این باره می‌توان بحث کرد؛ اما در شرایط فعلی به نظر سه مسئله اولویت مهمی دارند.

۱- ترسیم فضایی امنیتمان بخش از امنیت عمومی:

مردم در جنگ ۱۲ روزه نشان دادند که وری همه محاسبات، پای کار ایران هستند. مردم باید بودن مهم‌ترین رکن امنیت ماست، به شرط آنکه مردم بدانند در تأمین امنیت به همه چیز فکر شده است. تصویر نیروی نظامی مقتدر، به‌روز و هویشار در کنار دیپلماسی پویا، مبتکر و پرصلابت این امنیتمان را به طور نسبی حاصل می‌کند. این روزها روایت‌های زیادی از دوران دفاع ۱۲ روزه نقل می‌شود. خیلی‌ها نوستر ادا موس بعد از واقعه شده‌اند؛ کسانی که تا حالا از کنار کلاشیکف‌د ر نشده‌اند، به تحلیل‌گر نظامی تبدیل شده‌اند. به تعداد میکروفن‌های موجود در کشور هم تحلیل‌گر وصل به بالا و کدباز

فرهنگ نخبگان

نفت سنگین شیل پالایش دشواری دارد و گاز آمریکا را نمی‌توان از طریق خط لوله به مصرف‌کنندگان عمده انتقال دارد.

حملات نظامی

با وجود حملات به زیرساخت‌های انرژی روسیه تغییر بزرگی در این حوزه قابل مشاهده نیست. زیرساخت‌های انرژی اوکراین در زمینه سوخت‌های فسیلی کمتر از روسیه است و از سوی دیگر مساحت کمتر و قدرت آتش روس‌ها باعث شده این زیرساخت‌ها به طور شدیدی آسیب ببینند به گونه‌ای که در جریان حملات اخیر، ۶۰ درصد از تولید گاز اوکراین متوقف شده است. روسیه بزرگ‌تر است، دفاع هوایی قدرتمندتری دارد، زیرساخت‌های انرژی‌اش از نظر تولید، پالایش و خطوط لوله با اوکراین قابل مقایسه نیستند و از سوی دیگر توان تهاجمی کی‌یف کمتر از مسکو است. این مسئله باعث شده روس‌ها بر اثر حملات اوکراین آزار ببینند؛ اما در آمارهای کلان، زیرساخت‌های روسیه آسیب‌های فیزیکی چندانی ندیده‌اند.

تحریم‌ها

تحریم‌ها صادرات انرژی روسیه را دشوار کرده‌اند اما هم‌زمان با عواملی که باعث شده دولت‌ها از مسکو دور شوند، عواملی برای ارتباط بیشتر ایجاد شده‌اند.

دولت‌ها اگر آتشکارا از روسیه انرژی وارد کنند تحریم می‌شوند؛ اما اگر راهی برای دور زدن تحریم‌ها بیابند، خواهند توانست نفت و گاز را ارزان‌تر و بسا فاصله زمانی طولانی برداخت‌ها، خریداری کنند. چین و هند از این مسیر میلیارد‌ها دلار سود به جیب‌زده‌اند.

مذاکرات سیاسی و بلوکی

ترامپ فشار سیاسی زیادی را به دولت‌های عضو ناتو برای کاهش و توقف خرید انرژی از روسیه وارد می‌کند. این فشارها دوگونه اثر بر بازار انرژی روسیه دارند؛ اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت.

در کوتاه‌مدت شاید دولت‌ها حاضر به کاهش واردات از روسیه نشوند، اما فشارهای سیاسی آمریکا باعث خواهد شد تا این دولت‌ها رشد مصرف آینده را از منابعی غیر از روسیه وارد کنند. این دولت‌ها برای خودداری از کاهش یا توقف واردات از روسیه می‌توانند استدلال‌های مختلفی داشته باشند؛ از وجود خط لوله و دشواری جایگزینی فوری و وجود قراردادی که خرید را تضمین کرده و امکان مطرح کردن عواری حقوقی توسط روس‌ها. این مسئله‌ن از نظر بلندمدت متفاوت است و در این قضیه استدلال‌های آمریکایی برتری می‌یابند. واشنگتن شاید بتواند چشم خود را بر قراردادهای پیشین ببندد، اما قراردادهای جدید را تحمل نمی‌کند. واشنگتن در این خصوص به دولت‌ها گوشزد می‌کند که باید برای زمانی که مصرفشان رشد خواهد داشت، از همین امروز درپی تأمین آن از منابعی غیر از روسیه باشند.

اقتصاد جنگ روسیه معماری امروز و پرش آینده

اقتصاد روسیه در سه‌سال گذشته به‌طور کامل به‌سمت الگویی جنگی و بسیج‌شده حرکت کرده‌است. افزایش بودجه‌دفاعی، تغییر ساختار تولید صنعتی، سیاست‌های جایگزینی واردات، کنترل شدید مالی و پولی و بسیج نیروی انسانی، همگی مؤید این نکته‌اند که جنگ اوکراین دیگر یک بحران موقتی نیست، بلکه «وضعیت عادی جدید» برای روسیه است. در این میان، آندری بلوسف نقشی کلیدی ایفا می‌کند. پیشینه او در اقتصاد و سایبرنتیک، به او نگاه‌سیستمی داده‌است تا اقتصاد را همچون یک شبکه پیچیده ببیند که اجزای مختلف آن باید به‌طور هماهنگ عمل کنند. به همین دلیل، وزارت دفاع تحت مدیریت او عملاً به اتاق فرمان اقتصاد جنگ بدل شده است؛ جایی که نیازهای جبهه، ظرفیت صنایع، بودجه دولتی و سیاست‌های مالی در یک چرخه بازخوردی به هم متصل می‌شوند. اقدامات کلیدی بلوسف (از تمرکز بر تولید پهپاد و مهمات تا بازآرایی بودجه‌دفاعی، مهار فساد در قرارداده‌ا، احیای مناطق صنعتی و شبکه‌سازی خارجی) نشان می‌دهد که او در تلاش است منابع محدود کشور را با حداکثر کارایی در خدمت ماشین جنگ قرار دهد. در عین حال، چالش‌های بنیادین همچنان باقی است؛ شکاف فناوری، فشار مالی ناشی از تحریم‌ها، بحران نیروی انسانی و پیامدهای اجتماعی کاهش سرمایه‌گذاری در رفاه عمومی. بنابراین، اگر چه بلوسف تا می‌توان «معمار اقتصاد جنگ روسیه» نامید، اما معماری او بر بستری از محدودیت‌ها شکل گرفته است. پرسش اصلی این است که آیا این الگویی می‌تواند در بلندمدت پایدار باشد یا در برابر فشار تحریم‌ها و فرسایش منابع فرون خواهد پاشید. پاسخ به این پرسش، نه‌تنها آینده اقتصاد روسیه بلکه موازنه قدرت جهانی در دهه آینده را رقم خواهد زد.

پی‌نوشت:

۱. Mobilized Economy
۲. سایبرنتیک(Cybernetics) شاخه‌ای میان‌رشته‌ای است که از دهه ۱۹۴۰ شکل گرفت و به مطالعه سیستم‌های پیچیده، کنترل و ارتباطات در ماشین‌ها، موجودات زنده و سازمان‌ها می‌پردازد. تمرکز اصلی سایبرنتیک روی این است که چگونه یک سیستم می‌تواند اطلاعات را پردازش کند، بازخورد بگیرد و خودش را تنظیم کند تا در مسیر هدف باقی بماند. ریشه این واژه از ریشه‌ای یونانی و باستان به معنای اداره کردن (علم‌الآداره)، حکمرانی اجتماعی و هدایت‌گشتی می‌آید.

این نکته که جنگ ۱۲ روزه نشان داد طیف مهمی از معترضان، ایران دوست هستند؛ کلید فهم این بخش از ماجراست. باید باور کنیم ناظر به مسائل ایران ۱۴۰۴ دو طیف بیشتر نداریم؛ ایران دوستستان و ایران سبیزتان – که ایران دوستان در اکثریت مطلقند و راز شکست خوردن غرب در جنگ ۱۲ روزه هم همین بود – باید باور کنیم تعریف انقلابی بودن امروز بازگشت به دعوای جناحی و رگ‌گردنی شدن پشت تریبون‌های سبز و... نیست، بلکه انقلابی بودن اضافه کردن یک نفر از مردم عادی به جبهه ضدتانتاها و ترامپ است و تضمین اجرای این ایده نیاز به سیاست‌گذاری سلیبی و ایجابی همان جمع چهارنفره دارد. آیا امروز مهم‌ترین رسانه ما در سطح ملی چنین راهبردی در دنیال می‌کند؟ آیا فلان مستاد و بهمان سازمان که وظیفه‌شان امر به نیکی‌ها و نهی از فساد به معنای عام کلمه است، چنین می‌کنند یا کارویژه‌شان چندپاره کردن جامعه است؟

کشور چندان دیده می‌شود و نه طرح و‌اضحی برای نزدیک شدن به آن و‌جود دارد. آقای پزشکیان به‌عنوان تپیه که به فضای عدالت نزدیک است دلم به ناترازی‌ها یا به مثابه زمینه جراحی می‌گوید و تولید فرصت برابر را در ساخت مدرسه محدود کرده است. دولت به‌عنوان مهم‌ترین رکن اجرایی کشور همین حالا می‌تواند با رفع برخی سهمیه‌ها و رانت‌ها یا کمترین هزینه‌ای حس عدالت و امکان پذیر بودن بازتولید عادلانه در جامعه را زنده کند. مجلس، قوه قضائیه و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی هم می‌توانند برای تحقق این ایده گام‌های مؤثر در کوتاه‌مدت و میان‌مدت بردارند.

۳- به سمت شناختن گوناگونی و تکثر در جامعه:

تضمین حقوق شهروندی، حفظ آزادی‌های مشروع در چهارچوب قانون اساسی، پرهیز از تشدید دوقطبی‌های مخرب، برابر دیدن همه مردم، با حسن ظن نگاه کردن به آحاد مردم، عبور از خط‌کشی‌های وا‌هی و پذیرش